

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНА ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

БИБЛИОТЕКА

ГОДИНА XX. 4' 2013

ГЛАВЕН РЕДАКТОР АСЕН ГЕОРГИЕВ

РЕДАКТОР ПЕТЪР ВЕЛИЧКОВ

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ: АЛЕКСАНДРА ДИПЧИКОВА,
АЛЕКСАНДЪР ДИМЧЕВ, АНЕТА ДОНЧЕВА, АНИ ГЕРГОВА,
АНТОАНЕТА ТОТОМАНОВА, БОРЯНА ХРИСТОВА, ДОНКА
ПРАВДОМИРОВА, ЕЛЕНА ЯНАКИЕВА, ЕЛИСАВЕТА МУСАКОВА,
НИНА ШУМАНОВА, СТОЯНКА КЕНДЕРОВА

КОРЕКТОР НАДЯ КАЛЪЧЕВА

ДИЗАЙН И ПРЕДПЕЧАТ ГЕОРГИ ИВАНОВ

ПЕЧАТНИ КОЛИ 11,5. ФОРМАТ 70×100/16. ТИРАЖ 360

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“. 1037 СОФИЯ,
бул. „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“ 88

ТЕЛЕФОНИ НА РЕДАКЦИЯТА: 9183 220, абонамент и продажби 9183 152

E-mail: a.georgiev@nationallibrary.bg; peturveli4kov@abv.bg

ПЕЧАТНИЦА НА НБКМ. СОФИЯ 2013

РЪКОПИСИ НЕ СЕ ВРЪЩАТ. ISSN 0861-847X

КОЛОНКА НА РЕДАКТОРА

Както вече имах удоволствието да ви зарадвам, първите стъпки към съвместното издание са направени и може да очаквате едно променено сп. „Библиотека“ през януари 2014 г., когато ще излезе новият брой. Дотогава ще тече трескава подготовка, защото искаме първият брой да бъде блестящ и да отговаря визуално и съдържателно на високите цели, които сме си поставили, и на благородните институции, под чиито знаци ще излиза.

Обсъдени са концепцията на хартиеното издание и на електронния вариант, който постепенно ще прерасне в портал, предлагащ библиотечно-библиографски услуги онлайн. Нахвърляни са темите, които ще бъдат отразени в първия брой догодина, уточнени са авторите, които ще бъдат поканени да дадат статия, работи се върху новата визия на изданието, която се съгласихме, че трябва да бъде издържана в академичен дух.

За това не пропускайте да се абонирате, защото ще бъде интересно. Протоколът от първото заседание на новата редакционна колегия ще можете да прочетете на сайта на Националната библиотека.

Асен Георгиев
Главен редактор

СЪДЪРЖАНИЕ

ЧЕТЕНЕТО

Алберт Бенбасат

За личната библиотека на детето.....6

ЮБИЛЕЙ

Александър Димчев

Юбилейни издания на катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ при Софийския университет „Св. Климент Охридски“ 11

СТУДЕНТСКА НАУЧНА СЕСИЯ В СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ

Петя Толева

Библиотечният специалист в новата информационна среда28

Димитър Русков

Обществената библиотека в Нидерландия: извор за вдъхновение на имигрантите37

Николай Шабарков

Моят Еразъм разказ42

Девора Петкова

Книги, мечти и приключения или „различното четене“ през април...46

Калин Даскалов

Метод за информационно моделиране52

СЪБИТИЯ

Летопис за живота и творчеството на Йордан Йовков59

Иван Сарандев

Трудните победи на таланта60

Кремена Митева

Необходимите думи66

Пенчо Черняев

Училищното дело в Лом70

ДЕБЮТ

Вероника Господинова

Дигиталната конверсия на библиотечните фондове в НБКМ71

Жанет Цанова

Диамантената сутра. Наследството на Дунхуан в пещерите на Хилядата Буди.....75

ЮБИЛЕЙ

Антоанета Тотоманова

Мария Капитанова на 70!84

Петър Величков

Търся баланса между емоцията и рацииото.

Актрисата Божидара Цекова с нова книга за юбилея си88

МИНАЛО

Маргарита Колева, Веселина Спасова

**Издания и архивни документи на Цветан Радославов във
фонда на ПБНЧ „Еленка и Кирил Д. Аврамови – 1856“ – Свищов90**

Елизабет Людмилова

Цветан Радославов и музиката.....97

Румяна Пенчева

**Алипия Г. Влайков и неговият речник на турските думи
в Пирдопския говор100**

Радослав Спасов, Пенка Шопова

**Италианският скулптор Арналдо Дзоки пресъздаде
българското Освобождение105**

Йордан Ценов

Една титулна страница...109

ОТКЛИК

Владимир Донев

Страниците в българската литература..... 111

Радка Пенчева

Морската тема у Яна Язова в романите „Капитан“ и „Соления залив“ 113

Антоанета Тотоманова

**Алиса в дигиталния свят:
по въпроса за книгата през XXI век 123**

Марин Бодаков

Отвъд модата124

Донка Правдомирова

Още един справочник за руската емиграция в България126

Коста Радев

Преди и след Великден128

Александър Йорданов

Когато младостта осмисля съдбата с любов и талант130

Цветана Стайкова

Уникална библиографска разработка135

Екатерина Томова

„Всеки трябва да си пренесе времето...“138

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРОФЕСИЯ

Марио Стайков

Дигитална реставрация на „Неделник“ на Софроний Врачански 141

Библиографски справки 143

Новини от НБКМ 149

IN MEMORIAM

Юлия Димитрова 151

Илона Калоянова 152

Петър Динеков

Дневници 1933–1992 (продължение от брой 2–3) 154

Хонорари не се изплащат. Всеки автор получава по 1 брой от списание „Библиотека“, в който е поместен негов текст.

Приемен ден за автори – сряда от 14 до 15 часа.

Списание „Библиотека“ се издава от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Действителен собственик – Министерството на културата на Република България.

БИБЛИОТЕЧНИЯТ СПЕЦИАЛИСТ В НОВАТА ИНФОРМАЦИОННА СРЕДА*

ПЕТЯ ТОЛЕВА

През 2012 г. в катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ се проведе докторантско изследване на тема *„Оценка на дейността на обществените библиотеки в условията на новата информационна среда и съществуващите нагласи към внедряване на автоматизирана система за управление на човешките ресурси“*. Проектът бе финансиран от фонд „Научни изследвания“ към СУ „Св. Климент Охридски“.

Поради значимостта на библиотечния персонал за развитието на нацията в условията на икономика на знанието, **основната цел** на изследователския проект беше да се установи най-вече състоянието и развитието на човешките ресурси в обществените библиотеки. В тази връзка бяха проучени:

- ниво на компетентност на библиотечните специалисти;
- прилагане на ИКТ в библиотечната дейност;
- удовлетвореност от условията на труд, заплащане и основни проблеми;
- включване в курсове за квалификация и преквалификация;

Обект на изследването бяха всичките (общо 27) регионални библиотеки (РБ) в България.

За целите на изследването бяха поискани да бъдат попълнени анкетни карти от 10 души библиотечни специалисти от всяка РБ, или 270 бр.

Библиотечните специалисти от общия персонал, работещи в изследваните регионални библиотеки, са **819** души (Вж. *Таблица 1*).

Задачите на проекта се сведоха до:

- идентифициране на РБ, като част от системата на българските обществени библиотеки;
- търсене на фактори за модернизиране на трудовия пазар в библиотечно-информационния сектор чрез изясняване на отговорностите, образователната и мениджърската политика, гъвкавите модели на заплащане според индивидуалните показатели;
- анализ (количествен, за набиране на информация: допитване; качествен: интервю, теренно проучване, пряко наблюдение).

Възвръщаемостта на анкетните карти е описана в *Таблица 1*:

- получени бяха анкетни карти от 26 РБ¹, или това е 96,3% от общия брой респонденти-библиотеки;
- попълнени бяха 186 броя анкетни карти, или това са 68,89%.

* В текста са използвани основни резултати от научноизследователския проект на катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ към Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

¹ РБ „Никола Вапцаров“ – Кърджали не върна попълнени анкетни карти.

СТУДЕНТСКА НАУЧНА СЕСИЯ В СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ

– 29,63% от библиотеките са попълнили поисканите 10 анкетни карти, а 7,41% – по 11 анкетни карти

■ **Таблица 1**

Регионални библиотеки в България, включени в изследването 2012 г.

№ по ред	Наименование на библиотеката	Брой получени АК	Брой библ. специалисти
1	Регионална библиотека „Димитър Талев“ – Благоевград	4	29
2	Регионална библиотека „П. К. Яворов“ – Бургас	6	29
3	Регионална библиотека „Пенчо Славейков“ – Варна	10	47
4	Регионална народна библиотека „П. Р. Славейков“ – Велико Търново	6	30
5	Регионална библиотека „Михалаки Георгиев“ – Видин	7	18
6	Регионална библиотека „Христо Ботев“ – Враца	3	17
7	Регионална библиотека „Априлов-Палаузов“ – Габрово	11	20
8	Регионална библиотека „Дора Габе“ – Добрич	10	19
9	Регионална библиотека „Никола Вапцаров“ – Кърджали	0	17
10	Регионална библиотека „Емил Попдимитров“ – Кюстендил	10	21
11	Регионална библиотека „Проф. Беню Цонев“ – Ловеч	4	18
12	Регионална библиотека „Гео Милев“ – Монтана	10	21
13	Регионална библиотека „Н. Фурнаджиев“ – Пазарджик	10	30
14	Регионална библиотека „Светослав Минков“ – Перник	3	17
15	Регионална библиотека „Христо Смирненски“ – Плевен	9	27
16	Регионална народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив	10	91

№ по ред	Наименование на библиотеката	Брой получени АК	Брой библ. специалисти
17	Регионална библиотека „Проф. Боян Пенев“ – Разград	10	27
18	Регионална библиотека „Любен Каравелов“ – Русе	11	36
19	Регионална библиотека „Партений Павлович“ – Силистра	5	15
20	Регионална библиотека „Сава Доброплодни“ – Сливен	2	22
21	Регионална библиотека „Николай Вранчев“ – Смолян	6	22
22	Столична библиотека – София	7	130
23	Регионална библиотека „Захарий Княжески“ – Стара Загора	6	27
24	Регионална библиотека „Петър Стъпов“ – Търговище	7	20
25	Регионална библиотека „Христо Смирненски“ – Хасково	6	23
26	Регионална библиотека „Стилиян Чилингиров“ – Шумен	3	26
27	Регионална библиотека „Георги Раковски“ – Ямбол	10	20

Постигнатият резултат е показателен за състоянието на българските регионални библиотеки – главно по отношение на развитието и управлението на човешките ресурси в условията на новата информационна среда.

Анализ на някои от получените резултати от емпиричното изследване през 2012 г.

Настоящата статия цели да покаже само част от основните получени резултати на проведения научноизследователски проект, засягащи преди всичко библиотечните специалисти в изследваните регионални библиотеки.

Както се вижда от *Таблица 2*, от анкетираните библиотечни специалисти в РБ, жените представляват 90,3%, за разлика от мъжете – 5,9%, което говори за феминизиране на библиотечната професия.

Преобладаващ е и броят на жените с възраст над 50 години – 67 души, което е съществен показател за застаряване на професията. Делът на библиотекарите на

възраст 41–50 години е 32,3%, на тези на възраст 31–40 години е 22% и едва 5,9% е този на работещите в РБ на възраст 20–30 години.

■ Таблица 2

Разпределение на библиотечните специалисти по възраст и пол

Вие сте:	Вашата възраст е:				Общ брой
	20–30 г.	31–40 г.	41–50 г.	Над 50 г.	
Мъж	2	5	1	3	11
Жена	9	35	57	67	168
Неотговорил	0	1	2	4	7
Общ брой	11	41	60	74	186

Тези показатели кореспондират с други, които се отнасят до броя на наетите млади библиотечни специалисти в периода 2010–2012 г., като 20,4% от анкетираните посочват до двама назначени млади библиотечни специалисти; 16,1% – 1; 5,4% – 6; 3,8% – 7 и по 2,2% – 4 и 5.

Най-голям е делът на тези, които са отразили, че не е имало назначения на млади библиотечни специалисти в техните библиотеки през последните три години, или 42-ма анкетираните. Следва делът на тези, които не са отговорили на поставения въпрос – 41 души.

На въпроса „Като цяло удовлетворени ли сте от условията на труд в библиотеката?“, 90 души са отговорили: „Да, в значителна степен“, 72-ма души: „Да, донякъде“, 2-ма души не са отговорили и само 22-ма са дали отрицателен отговор.

Резултатът е положителен, въпреки че според 125 души липсва бонус система в техните библиотеки като допълнителен финансов стимул. Независимо от показаните умения и опит по определена дейност 38,2% от анкетираните посочват липсата на атестационни карти в РБ, но същевременно най-висок е броят на потвърдилите наличие на оценка на човешките ресурси (32,7%). Тази оценка е *неформална* според 25,3% от анкетираните и се извършва преди всичко от прекия ръководител.

Изводът е, че липсата на техники и методи за подбор на човешкия ресурс е масова практика в повечето обществени библиотеки, а това е недостатък на управлението. Затова много от планираните библиотечни дейности търпят или отлагане във времето, или биват изоставяни, или направо прекъсвани. За сметка на това положителна тенденция е наличието на по-големия дял от висшисти, работещи в РБ (Вж. Фиг. 1).

■ **Фигура 1**

Образование на библиотекарите в изследваните РБ

В тази връзка е и разнообразието от заемани длъжности в респондентите библиотеки, някои от които не са обособени в длъжностни характеристики (Вж. *Таб. 3*).

Част от анкетираните определят себе си като „завеждащ отдел“, „началник-отдел“, „началник-сектор“, „началник-направление“, което сигнализира за една и съща отговорност с различни имена и е сериозен пример за липса на ясно дефинирани длъжностни характеристики в българските обществени библиотеки и неосъзнаване на проблема от страна на мениджмънта.

В същото време 49,5% от анкетираните са отговорили, че се извършва анализ и проектиране на длъжностите в техните библиотеки, като най-често посочван метод е „пряко наблюдение“ – 85 души, следван от „проучване на отчетна и друга информация“ – 63 души, а само 14 души са отбелязали метода „експертна оценка“.

■ **Таблица 3**

Разпределение по заемана длъжност в РБ

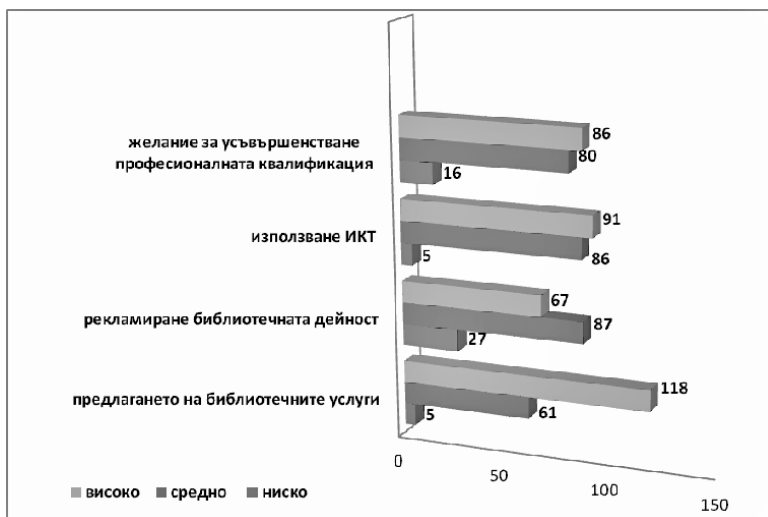
В библиотеката вие работите като:	Брой
Библиотекар	93
Завеждащ отдел	3
Системен администратор	2
Ръководител ИТ отдел	1

В библиотеката вие работите като:	Брой
Служител в отдел „Информационни технологии“	1
Заместник-директор	4
Гл. експерт информационни системи	1
Информатик	1
Специалист връзки с обществеността	1
Програмист	1
Началник-направление „Обслужване на читатели“	1
Ръководител направление	2
Началник-филиал	1
Специалист УЧР	1
Началник-отдел	1
Експерт библиотекар	3
Библиограф	3
Началник-сектор	2

В изследваните библиотеки равнището на компетентност относно предлагането на библиотечни услуги е оценено като „високо“ от 63,44% от анкетираните (Вж. *Фиг. 2*). Показателно е, че 91 души определят като високо ниво и използването на информационно-комуникационните технологии (ИКТ).

■ **Фигура 2**

Равнище на компетентност на работниците в библиотеката

Това е разбираемо от нарастващите изисквания на новата информационна среда, в която се развиват библиотеките днес. От друга страна, заслуга има и програмата „Глоб@лни библиотеки – България“, в чието обучение са се включили 99% от респондентите.

Новите технологии в съхраняването и разпространението на информация обаче изправят библиотеките пред големи задачи: трансформирането на наличното съдържание (книги, списания, вестници, снимки, аудио- и видеокасети, грамофонни плочи) в дигитални обекти и предлагане на професионално обучение в тази връзка, което да е на европейско ниво.

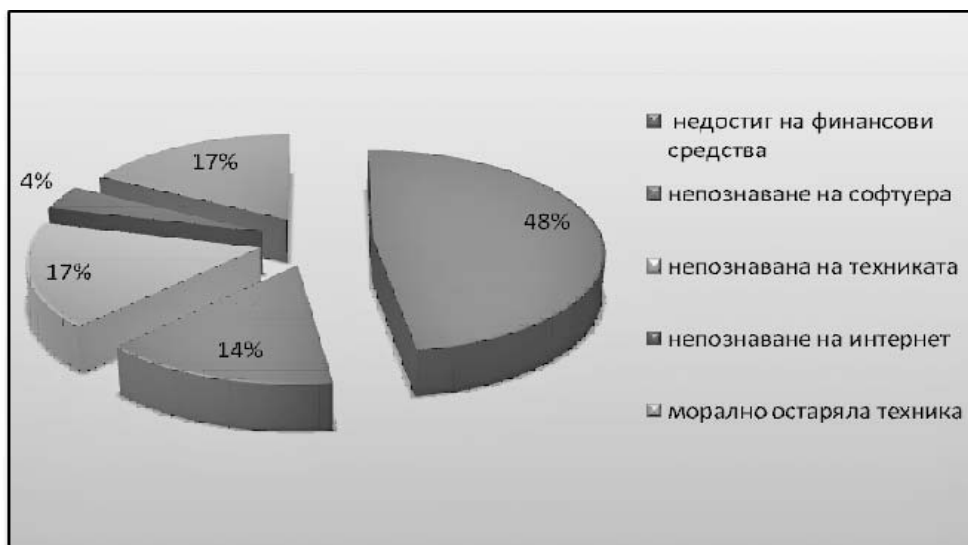
Водещ е процентът на РБ, които отразяват, че нямат изграден свой дигитален център – 62,9%. А там, където има такъв, дейностите в него се извършват основно от библиотечни специалисти, системни администратори, допълнително нает персонал – студенти и ученици, като само 2,7% са посочили наличие на програмисти.

Тревожен е резултатът, че за голяма част от респондентите такъв тип библиотечни дейности влизат в графа „не ми е известно“.

За главна причина за трудностите при използване на ИКТ в своята дейност библиотеките посочват *недостига на финансови средства* – 148 души от 186 анкетираните от РБ (Вж. Фиг. 3). Малкият дял на показанията – относно „непознаване на софтуера“ (45 души) или „непознаване на интернет“ (12 души), се дължи на изградените вече политики и програми за квалификация на библиотечните кадри през последните години.

■ **Фигура 3**

Трудности при използване на ИКТ в библиотечната дейност

След високия процент на участващи в програмата „Глоб@лни библиотеки – България“ следва този на включващи се библиотекари в курсове на ЦПОБ към ББИА – 38,7%, в курсове и програми на катедра БНИКП – 30,1%, в курсове и програми към УНИБИТ – 16,1% и едва 9,7% участват в курсове на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

В заключение може да се каже, че основните проблеми, които затрудняват дейността на регионалните библиотеки, това са *финансовите*. Същите са посочени от 161 души от анкетираните, или 86,6%.

От анализа става ясно, че действащите схеми за финансиране не отговарят на специфичните нужди на библиотеките и техните специалисти. Дори през 2012 г. все още проблем е отоплението, условията на труд, заплащането и мотивацията. Именно затова едни от причините, посочени от респондентите, относно кадровите проблеми, са: състаряване на библиотечния персонал, липса на млади амбициозни библиотекари (*„през последните 15 години няма назначени кадри с библиотечно образование“*), текучество, демотивация на квалифицирания персонал, назначаване на неспециалисти, неправилна кадрова политика, която не стимулира усъвършенстване и самоусъвършенстване на кадрите в професионално и лично развитие.

Изводи

Проектирането на съвременни библиотечно-информационни услуги изисква сериозно финансиране и висококвалифициран персонал.

Изследваните библиотеки все още **не разполагат** с достатъчно такива ресурси. Финансиращите ги власти също не са в състояние да отговорят на предизвикан-

телствата, пред които са изправени библиотеките и ролята, която те трябва да изпълняват в своите общности.

Затова пък програми като „Глоб@лни библиотеки – България“, участие в курсове за квалификация и преквалификация, както и в библиотечни мрежи, позволяват с бавни, но сигурни стъпки да се напредва в създаването на модерни библиотечно-информационни инфраструктури у нас.

Успехът на съвременния библиотечен мениджмънт зависи от добре дефинирана **главна цел**, в чието реализиране участва всеки един служител.

Ръководителите трябва да се вслушват в служителите и да се допитват до тях как да се подобри работата. Тези, които имат ясни и конкретни идеи, могат да се окажат една малка част от хората в библиотеката, готови активно да преодоляват предизвикателствата. Те ще се идентифицират като **добрите служители** и около тях могат да се създадат подръководства и екипи, привличащи нови идеи, политики и насоки.